

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Udrag fra Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 197. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius05val-shoot-idm140381308976288/facsimile.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

hin verden; bortset fra at der intet Grundlag er for at rette *saa* til *saa at* og *hen att* („henad“) til *at hen*, vilde det være ganske uforklarligt, om Afskriveren, hvis Orig. havde haft *folgis* (*følues* ell. lign.), skulde have ændret dette til *pølls*. I Jydsk bruges imidlertid *pøle* i Betydning „fare (afsted)“, Feilb. II. 906^b L. 3 f., egl. „gaa i Pøle“, og i ældre Nydansk bruges „pøle“ om at „søle sig“, Kalk. III. 547, V. 835; *pøles* er da rimeligvis en Sammenblanding af disse to Betydninger: „den ene røver den anden, saa de dænger hin anden henad til H...“, jfr. en lignende Konstruktion S. 111 L. 34 f.: *hun malcher hannem, og hand malcher hende saa længe at de malche hen tilsammen udj helffuedes affgrund*.

S. 110 L. 23. *mandheld*] „Manddom“; jfr. Moth M 52. Det er en alm. Overtro, at man ved Trolddom kan berøves Avlevnen, se fx. Feilb. II. 545^a L. 27 ff, og F. Ohrt. Danmarks Trylleformler, Nr. 1032. Forklaringen G 200 er urigtig.

S. 110 L. 24. *scheer*] Kustoden: *skeer*.

S. 110 L. 26. **bevende*] Læsningen og Tolkningen meget tvivlsom. Skriveren har ladet Plads aaben, som R¹ har udfyldt *be . . de*; 3. Bogstav maa læses *y*, eller *u* rettet til *y*, 4. Bogstav er *e* eller *n*. Formodentlig har Orig. haft *beuēde*, hvor Forkortelsesstregen over *e* er opfattet som Krølle over *u*, saa Ordet er læst *beuede*, men da dette ingen Mening gav, er *u* rettet til *y*, vel i den Hensigt at ændre Ordet til *byude* ell. lign.; Thorsen indfører ligefrem *byde* i Texten, mens G indfører *bruge*. Et Verbum med denne Betydning synes ogsaa at give god Mening: „de ugudelige ikke blot tror paa Hexe, men tør ogsaa anvende dem“; det ligger derfor nær at opfatte Hs.'ets *beuede* som *beuēde* = *bevende* „anvende“, „bruge“; jfr. Kalk. I. 196.

S. 110 L. 30 f. *det hiede ild*] ved *den hede* ell. *hvide* ell. *ilde* ell. *onde Ild* betegnedes „Rosen“, se Kalk. I. 449^b L. 14 ff., V. 211^b. Mange Signeformler mod „Rosen“ er bevaret, se F. Ohrt, Danm. Trylleformler Nr. 310—12, 337, 358, 361, 367, 1159 og 1166.

S. 110 L. 31. *det kolde ild*] „Koldbrand“; Betegnelsen findes ogsaa hos Chr. Pedersen. Henr. Smith bruger „*den kaalde brand*“, se Kalk. V. 211^b og 550. Jfr. Signeformler mod „den hede og den kolde“, Danm. Trylleforml. Nr. 253 ff. og 1099.

S. 110 L. 31 f. *hun kand seyne for icht och slich*] „hun kan signe for Gigt og *slich*“. Betydningen af det sidste Ord er omstridt. *Igt* findes oftest i Forbindelse med Synonymer som „Værk“ eller „Hold“, se Kalk. II. 379^a, hvorfor man maatte vente, at *slich* var Navn paa en Gigtsygdom, men der er intet som

tyder paa en Forbindelse mellem Ordet *slich* og en saadan Sygdom. Af kendte Sygdomsnavne fra Dansk eller beslægtede Sprog ligger *slich* nærmest sv. Dial. *sleksot*, *slicksot*, Betegnelse for „Krybbebiden“ (hvor Hesten gnaver eller slikker paa Krybben osv.). Kalkar antyder da ogsaa (III. 891) Muligheden af, at Palladius' *slich* skulde være identisk med det svenske Ord, men selv om man sprogligt kunde forklare Ordets Opstaaen og sporløse Forsvinden i Dansk, er det indholdsmæssigt uantageligt. Palladius nævner først, hvorledes det ugudfrygtige Folk lader Troldkvinderne hente „til deres Heste, til deres Køer, til dem selv“, og han udformer dette videre: „Hun gaar for din Ko, hun gaar bag den, hun maa med Orlov sagt kysse den bag, hun skal primsigne din Ko“, derefter kommer Turen til de ugudelige selv: „hun kan signe for den hede Ild, hun kan signe for den kolde Ild, hun kan signe for Igt og slich“. Det tør vist siges, at Forbindelsen: „Rosen og Koldbrand, Gigt og — Krybbebiden“ er utænkelig. Jeg finder imidlertid to Muligheder til Forklaring af Ordet: 1) *slich* er ikke Navn paa nogen Sygdom, men Ordet „sligt“, „lignende“, idet man enten har en t-løs Form for *slicht* (= *mach* for „Magt“ osv., se Noten til S. 95 L. 9) eller Fælleskønformen „slig“; Meningen bliver i begge Tilfælde: „Igt og slig(t)“ = „Igt osv.“, hvad der i og for sig kunde passe godt nok til de bevarede Trylleformularer, hvor „Igt“ tit optræder i Remser som: „Jægt gaa bort, enten du saa er Hovedjægt, Rygjægt, Armjægt, Laarjægt eller al anden Jægt, som nævnes kan“ (Danm. Trylleforml. Nr. 362 og flg.); 2) *slich* er Skrive- eller Læsefejl for *stich*, „Stik“, „Sting“. Palæografisk er en saadan Fejl meget let forklarlig; og sprogligt er Anvendelsen af Ordet „Stik“ naturlig, idet *Stik* brugtes ikke blot om det specielle Onde „Sting“, men ogsaa i det hele om stikkende Gigtsmerter (se Kalk. IV. 131); endelig giver Ordet indholdsmæssigt en fortræffelig Sammenhæng: „hun kan signe for den hede Ild og for den kolde Ild, for Gigt og Stik“, hvortil kan føjes, at de bevarede Signeformularer mod Gigt ogsaa udtrykkelig nævner Sting (Danm. Trylleforml. Nr. 347).

S. 110 L. 34 f. *Mari gich adt veje* osv.] Vi har her en Signeformel svarende til Formlerne mod Solskud, Danm. Trylleforml. Nr. 208 flg., hvor Palladius' Formel ogsaa er anført. Formlen er en Sammenstykningsformel, hvor kun Begyndelsen og Slutningen af den oprindelige Formel er bevaret, mens Midterstykket er